

מבעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרויקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעורי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' ד' תמוז-שבת י' תמוז תשפ"ב

שבוע פרשת בלק

העלון וכן לימוד התורה וזיכוי הרבים מוקדש: לרפואת האשה רבקה בת וילה תחי' בתוך שאר חולי ישראל

מסכת יבמות קט"ז-קכ"ב

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.נ.צ.ב.ה

דף קט"ז

מאי הוה עלייהו דשומשמי, רב יימר אמר לא חיישינן, רבינא אמר חיישינן. והלכתא חיישינן...

כתב המגיד משנה [הל' שאלה פ"ו ה"ד] שהרמב"ן והרשב"א פירשו דאע"פ שהיו לתובע עדים שיש עתה לזה כך וכך שומשמי' בחבית אין מוציאין מידו, והטעם לפי שאין המנין חשיב סימן מובהק, שאם זה היה נחשב סימן מובהק אע"פ שאין העידים מעידים שהם הם היה נוטל. וכן כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה.

וכתב עוד שאין התנבע נאמן לומר חזרתי ולקחתי ממנו, כי אין אנו מאמינים אותו לומר החזרתיו מטעם מיגו, אלא משום שחוששים שמא כיון החשבון.

והנה הרמב"ם כתב בדין זה שהשומר צריך להישבע בנקיטת חפץ שהחזיר, והראב"ד השיגו למה צריך להישבע בנקיטת חפץ, והרי המפקיד את חבירו בעדים אין צריך להחזיר לו בעדים, וכתב ע"ז המ"מ דבדואי כדברי הראב"ד כן הוא, ואולי הטעם שהרמב"ם הצריך שבועה בנקיטת חפץ הוא משום שהמפקיד נתן סימניו.

להלכה כתב השו"ע [חור"מ סימן רצ"ז] " ... ואפילו אם טוען הפקדתי בידך חטים, וזה אומר החזרתי לך, והלה אומר והרי כך וכך היו ונתתם בחבית פלונית, ונמצא כדבריו, אפילו הכי נאמן הנפקד לומר החזרתי לך את שלך ואלו אחרים הם, אפילו הפקידם בעדים...". עכ"ל.

דף קי"ז

בית שמאי אומרים תנשא ותטול כתובתה, בית הלל אומרים תנשא ולא תטול כתובתה... וחזרו בית הלל להורות כדברי ב"ש...

ומבואר בגמ' שאם אמרה מת בעלי התירוני לינשא נותנין לה כתובתה, אבל אם אמרה מת בעלי תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה, כיון שהיא באה על דעת כתובה, וביאר רש"י שבשביל להוציא ממון בעיני עדים, וכיון שבאה על דעת הוצאת ממון אינה נאמנת בלא עדים.

וכתב הנמוקי יוסף בשם הריטב"א דמסתברא דהוא הדין אם הביאה עד אחד לב"ד שמת בעלה והיא תובעת כתובתה, אמרינן דאדעתא דכתובה אתאי ואינה נאמנת.

וכתב דאפילו אם תימצי לומר דטעמא דעד אחד הוא משום דלא משקר, לא הקלו חכמים להאמינו בדבר שבערוה אלא משום עגונא ומשום חומרא דבסופה, ולכן אם באה אדעתא דכתובה אין להאמינה.

אולם הב"י [אה"ע סימן י"ז סמ"ג] כתב שאין דבריו נראין.

והב"ש [ס"ק קל"ב] כתב דנראה דהריטב"א ס"ל דספק זה דמיא לספק של עד אחד בקטטה, דהריטב"א ס"ל דלא אפשר משום דהיא לא מדייקת, וה"נ י"ל דמשום חימוד ממון לא דייקא ומשום הכי לא מהני עד אחד.

עוד כתב הב"ש דאם נשאת לא תצא, ואם אמר קברתיו נאמן.

אמרו להם בית הלל מצינו שאין האחין נכנסין לנחלה על פיה...

כתב השו"ע [חור"מ סימן רפ"ד ס"ב] "אין היורשים נוחלים עד שיביאו ראיה שמת מורישן. אבל אם שמעו בו שמת, או שבאו עובדי כוכבים מסיחים לפי תומם, אף על פי שמושיאין את אשתו על פיהם (ונוטלת את כתובתה), וכן האשה שבאה ואמרה: מת בעלי, אף על פי שהיא נאמנת ותנשא ותטול כתובתה, אין היורשים נכנסים לנחלה על פיה". עכ"ל.

וכתב הסמ"ע [ס"ק ב'] דהטעם שאין היורשים נכנסים לנחלה על פיה הוא משום דדוקא לגבי נישואי אשה הקילו, דמשום

כולל ומכון ראש פינה:

החומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה דודאי לא תנשא עד שתבדוק אם הקול אמת, משא"כ לענין ממון להוציאו מחזקת זה וליתנו ליורשיו, דלא שייך טעם זה אין להקל.

והקשה הסמ"ע מאי שנא מהא דאיתא [שם סימן רפ"ד ס"ד] גבי מים שאין להם סוף ואיך דירדין על פיהם לנחלה, ולגבי נישואי אשה אין מתירין אותה לינשא.

ותירץ הסמ"ע דשם חזקתן למיתה ולהכי לא החמירו לגביהן לענין ממון, אבל לענין ערוה שהיא כרת החמירו בה, ואף לא סמכו על האשה משום דכיון שחזקתן למיתה האשה סומכת ע"ז, ואינה בודקת אם הוא אמת.

איבעיא להו התירוני להנשא ותנו לי כתובתי מהו כיון דאמרה כתובתה אדעתא דכתובה אתאי, או דלמא כל מילי דאית ליה לאיניש אמר להו לבי דינא, ואת"ל כל מילי דאית ליה לאיניש אמר להו לבי דינא, תנו לי כתובתי והתירוני להנשא מהו, הכא ודאי אדעתא דכתובה אתאי, או דלמא הואיל דלא ידעה במאי משתריא, תיקו...

בגירסא זו נוסף ע"פ המהרש"ל ואם תמצי לומר וכו' והיא גירסת הרי"ף. אולם ברא"ש [סימן ו'] לא כתוב אם תמצי לומר אלא הם שתי בעיות נפרדות.

והרמב"ם [הל' אישות פט"ז הל"א] פסק שאם אמרה התירוני להנשא ותנו לי כתובתי נותנים לה כתובתה, ואם אמרה תנו לי כתובתי והתירוני להנשא מתירין אותה להנשא ואין נותנין לה כתובה, ואם תפסה אין מוציאין מידה.

וביאר הב"י [סימן י"ז סמ"ג] בשם המגיד משנה דטעמו של הרמב"ם הוא משום דגריס כגירסת הרי"ף "אם תמצי לומר", ופוסק כאם תמצי לומר כדרכו בכל התלמוד, ולכן פסק שאם אמרה התירוני להנשא ותנו לי כתובתי נותנים לה כתובתה.

אולם באמרה תנו לי כתובתי והתירוני להנשא שפסק הרמב"ם שאין נותנין לה כתובתה אבל אם תפסה אין מוציאין מידה, לא ביאר המגיד משנה מה טעמו של הרמב"ם, וכתב הב"י שלכאורה דברי הרמב"ם בזה מוקשים, דכיון שהוא ספיקא, וראיה מהא דאין נותנין לה כתובתה, איך מתירין אותה להנשא הרי הוא ספיקא דאיסורא, וביאר הב"י דיש לומר דהרמב"ם סבר דמדינא היא נאמנת לומר שמת בעלה, או משום דהוא מילתא דעבידא לאיגלווי, או משום החומר שהחמרת עליה בסופה, והספק הוא רק אם מדרבנן היא לא נאמנת, וכיון שכן הוה ליה ספיקא דרבנן, ולכן אזלינן לקולא ומתירין אותה להנשא.

והטור [סימן י"ז סמ"ג] פסק לחומרא בשתי הספיקות, וביאר הב"י שהוא משום שהוא גריס כגירסת הרא"ש דלא גרס "ואם תמצי לומר", וממילא שני הספיקות נשארו בספק, וסבר הטור דהוא ספק דאורייתא, ולכן פסק לחומרא.

להלכה פסק השו"ע [סימן י"ז סמ"ג] "האשה עצמה נאמנת לומר שמת בעלה, ותנשא או תתייבם על פיה, ונותנים לה

עיקר כתובתה, אם תתייבם, נכנס היבם לנחלה על פיה. [ואפילו אשה שהיא שוטה, נאמנת, ובלבד שיודעת בטיב נשואין ואלמנות – הגהת הרמ"א]. במה דברים אמורים, כשבאה לבית דין ואמרה מת בעלי, התירוני, ולא הזכירה שם כתובה, מתירין אותה לינשא ומשביעין אותה ונותנים לה כתובה. אבל אם באה ואמרה מת בעלי, תנו לי כתובתי, אף לינשא אין מתירין אותה, שעל עסקי הכתובה באה, והרי זו בחזקת שלא מת, ואין דעתה לינשא אלא ליטול כתובתה מחיים בלבד". עכ"ל. וכתב הרמ"א "וי"א דאפילו יש לה עד שמת, לא מהני בכה"ג". ע"כ.

עוד כתב השו"ע [סעיף מ"ד] "באה ואמרה מת בעלי, התירוני לינשא ותנו לי את כתובתי, מתירין אותה לינשא ונותנים לה כתובתה, מפני שעיקר דבריה על עסקי הנשואין באה. אבל אם באה ואמרה תנו לי כתובתי והתירוני לינשא, מתירין אותה ואין נותנים לה כתובה, ואם תפסה אין מוציאין מידה. ויש מי שאומר דבין בזו ובין בזו אין מתירין אותה, כיון שהזכירה כתובה". עכ"ל.

והנה מ"ש השו"ע [סמ"ג] דאם אמרה תנו לי כתובתי אף לינשא אין מתירין אותה שאין דעתה להנשא, כתב הב"ש [ס"ק קל"א] שלכאורה קשה לשיטתו ליישב את סוגיית הש"ס. וכתב הב"ש דנראה דס"ל להרמב"ם דלא חוששים שתינשא באיסור וכמ"ש בגמ' מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה, והחשש הוא רק שאין בדעתה להינשא אלא רק להוציא את הממון, וכל הנידון בגמ' הוא רק על הממון ולא על הנישואין. וכן בספק של הגמ' באמרה תנו לי כתובתי והתירוני להנשא כל הספק הוא רק על הכתובה, אבל אם היא רוצה להינשא מתירין אותה להינשא.

ועל פי זה כתב הב"ש לבאר את דברי הרמב"ם אמאי פסק בתנו לי כתובתי והתירוני להנשא שיכולה להינשא, דהטעם הוא משום שע"ז הגמ' לא הסתפקה [ולא מטעם שזה ספק דרבנן לקולא כמ"ש הב"י].

ולפי"ז כתב הב"ש שאם נשאת ואח"כ תובעת כתובתה, י"ל דנותנים לה את הכתובה, ומה שכתב הרמב"ם שאין נותנין לה את הכתובה איירי כל זמן שלא נשאת.

והא בדמקרה הראשון שאמרה תנו לי כתובתי אין מתירין אותה להנשא, הוא משום שהיא בעצמה לא אמרה התירוני.

ועל פירוש הב"י דהטעם שהרמב"ם מיקל להתירה להנשא הוא משום ספק דרבנן לקולא, כתב הב"ש דאינו מחוור דאם כן למה פסק הרמב"ם בעד אחד במלחמה ועד אחד בקטטה דלא תינשא, הרי זה ספיקא דרבנן, ושם יותר מסתבר להקל דהא איכא עד אחד המעיד שמת.

עוד כתב השו"ע [סימן ק' ס"ז] "האשה שבאה לב"ד ואמרה מת בעלי התירוני לינשא, ולא הזכירה שם כתובה בעולם, מתירין אותה לינשא, ומשביעין אותה ונותנים לה כתובתה. ואם באה ואמרה מת בעלי תנו לי כתובתי, אף לינשא אין מתירין אותה". עכ"ל.

ומ"ש השו"ע דמשביעין אותה ונותנים לה כתובתה, כן כתב הרמב"ם [הל' אישות פט"ז הל"א], ופירש הטור דמשביעין אותה שמת בעלה, והקשה הב"י למה צריך להשביעה על כך הרי זה פשוט דכיון שהיא מותרת להנשא לאחר היא נוטלת כתובתה, שהרי כך כתב לה בספר הכתובה שאם תנשאי לאחר תטלי מה שכתוב ליכי וכדאיתא במשנה, וא"כ בשביל מה זקוקה להישבע.

וכתב הח"מ [ס"ק ל"ט] שכוונת הרמב"ם אינה לשבועה שמת בעלה, אלא שבועת אלמנה כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים שאינו נפרע אלא בשבועה. ומ"ש הטור שנשבעת שבעלה מת, כבר תמיהו עליו שאין הפירוש כן, ומכל מקום כתב הח"מ דאפשר שעל ידי גלגול שבועה היא צריכה לישבע שהגיע הזמן לגבות כתובתה, וכן כתב הב"ש [ס"ק ל"ה] בשם הח"מ.

וכתב הב"ש דמה שכתב השו"ע דנותנים לה כתובה, כתב הנמוקי יוסף דהיינו עיקר כתובה אבל אין נותנין לה תוספת כתובה.

הכל נאמנין להעידה חוץ מחמותה ובת חמותה... אמר רב אחא בר עזיא, בעי במערבא חמותה הבאה לאחר מיכן מהו, מי מסקה אדעתה דמית בעל ונפלה קמי יבם, וסניא לה, או לא...

הרי"ף השמיט בעיא זו, וגם הרמב"ם לא הביאה, וכתב המ"מ [הל' גירושין פ"ב ה"ט] שלא נתברר לו בזה טעם נכון, ואין לומר שהם סמכו על פשט המשנה להקל, כי אם בגמ' לא סמכו על פשט המשנה והסתפקו בזה, איך אנחנו נסמוך על פשט המשנה, וכל שכן שאין לסמוך להקל, ונשאר בצ"ע.

והרא"ש [סימן ח'] הביא בעיא זו וכתב דלא איפשיטא, וכתב הטור [סימן י"ז ס"ד] דאזלינן לחומרא, וזה כמ"ש המ"מ שראוי לילך בספק זה לחומרא, וכן כתב רבינו ירוחם.

וכתב הב"י דנראה שטעם הרי"ף והרמב"ם הוא מכיון שרבנן מהדרי להקל בעדות אשה בכמה דברים, בזה נמי כיון שהוא רק חששא בעלמא שמא יקלקלנה במילתא דעבידא לאיגלווי נקטינן להקל.

וכתב הדרכי משה [אות כ"ז] בשם הגהות אלפסי דכל אלו השנויות במשנה שאינם נאמנות הם דווקא הנשים, אבל הזכרים הדומים לאלה, כגון חמיה וכו' נאמנים.

עוד כתב והיבם אינו נאמן אלא להתירה לעולם, אבל אינו נאמן להתירה לעצמו.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז ס"ד] "הכל נאמנים להעיד לה עדות זו, חוץ מחמש נשים שחזקתן שונאות זו את זו, שאין מעידות במיתת בעלה, שמא יתכוונו לאסרה עליו ועדיין הוא קיים. ואלו הן חמותה, [אפי' אינה עתה חמותה רק אם יבמה – הגהת הרמ"א], ובת חמותה, וצרתה, ויבמתה, ובת בעלה". ע"כ. וכתב הרמ"א "וכן היא לא תעיד להם". ע"כ.

וכתב הב"ש [ס"ק י"ג] בשם הכס"מ [פ"ב] שאם מת בעל זה

ונשאת לאחר מעידים נשים אלו, ואע"פ שהיו שונאים קודם לכן, אולם העיר הב"ש מהא דמבואר ברמב"ם [הל' גירושין פ"ז] דאין צרתה מביאה לה את הגט ואע"ג דצרתה נשואה עכשיו לאחר, והמגיד משנה כתב שהרמב"ם שם למד דינים אלו מהדינים כאן, ולפי"ז משמע דכאן אין צרתה נאמנת אפילו אם היא נשואה לאחר.

וכתב הבאר היטב [ס"ק ט"ז] בשם הכנה"ג דבה' נשים אלו אפילו מסיח לפי תומו אינו נאמן, וכן כתב הב"ש בשם תשובת שער אפרים [סימן ק"ה], וכ"כ הב"ש להוכיח מדברי הריב"ש בתשובה.

ובהא דאפילו אם אינה חמותה עכשיו אלא רק אם יבמה החמיר הרמ"א, כתב הב"ש [ס"ק ט"ז] שבגמ' מבואר שהצד להחמיר בזה הוא משום דמסקא דעתה דימות בעלה ונפלה קמי היבם דהוא בנה.

וכתב הח"מ [ס"ק י"א] שאם היא ערוה לבנה תעיד לו, כיון שלא תהיה כלתה, אולם כתב הב"ש דלפי המבואר במ"מ אין זה דין פשוט, דאפשר דלא פלוג רבנן ואף בזה לא תעיד לה.

עוד כתב הח"מ [שם] דבמדינות אלו שאין נוהגים לייבם אפשר דהיא יכולה להעיד לה כיון שידועת שלא תהיה כלתה והוי כערוה [וגם בזה מסתברא שיחלוק הב"ש דאין דין זה פשוט].

וכתבו הח"מ [שם] והב"ש [שם] דכל אלו הנשים שאינן נאמנות להעיד להתירה אינם נאמנות אף להחמיר עליה.

עד אומר מת ונשאת, ובא אחד ואמר לא מת הרי זו לא תצא...

ומבואר בגמ' שאפילו אם לא נשאת יכולה להנשא לכתחילה, דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים ואין עד אחד נאמן להכחישו, ולא תצא דקתני במתני' היינו לא תצא מהיתירה הראשון.

וכתב הרא"ש [סימן ט'] שאף שמדינא היא מותרת להנשא ואף מדרבנן היא מותרת להנשא לכתחילה, מכל מקום טוב יותר שלא תנשא משום "הסר ממך עקשות פה", וכן כתב הטור [סימן י"ז]. ודבריהם הם ע"פ הגמ' בכתובות [דף כ"ב ע"ב]. אולם הרמב"ם [הל' גירושין פ"ב ה"ח] כתב דתינשא והשמיט הא דלא תנשא משום לזות שפתים, וביאר הב"י שהרמב"ם סבר שאין דבר זה מוסכם, ורק אביי צריך לומר כן בכתובות, אבל לדברי רבא שם אין צריך לומר כן, וסובר הרמב"ם דרבא חולק בזה על אביי וסובר שיכולה להנשא אף לכתחילה, ואין לחשוש משום לזות שפתים.

ומבואר ברש"י [ד"ה לא תצא מהיתירה הראשון] דהא דהיא מותרת להנשא לכתחילה הוא רק כשהתירוה להנשא קודם שיבוא עד השני המכחישו, אבל אם בא העד המכחיש שאומר שלא מת קודם שהתירוה להנשא אין לסמוך על העד הראשון, מכיון שעדיין הוא לא נחשב כתרי, וכן כתב הטור.

ובדיבור הבא [ד"ה עד אומר] יבואו דברי השו"ע ועוד אחרונים בדינים אלו.

עד אומר מת ושנים אומרים לא מת, אע"פ שנשאת תצא...

ובגמ' מקשינן פשיטא דאין דבריו של אחד במקום שנים, ומשני לא צריכא בפסולי עדות וכדר' נחמיה, דתניא רבי נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות ועשו שתי נשים באיש אחד כשני אנשים באיש אחד, ואיבעית אימא כל היכא דאתא עד אחד כשר מעיקרא אפילו מאה נשים כעד אחד דמיין, אלא כגון דאתאי אשה מעיקרא, ותרצה לדברי נחמיה הכי, רבי נחמיה אומר כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הלך אחר רוב דעות, ועשו שתי נשים באשה אחת כשני אנשים באיש אחד, אבל שתי נשים באיש אחד - כפלגא ופלגא דמי.

נמצא לפי הלשון הראשונה בגמ' שתי נשים יכולים להכחיש איש אחד, ולפי הלשון השניה אין שתי נשים שהם פסולי עדות יכולות להכחיש עד אחד שהוא כשר בעדות, ורק יכולות להכחיש אשה אחת שהיא ג"כ פסולי עדות.

והנה הרי"ף כתב את ב' התירושים ולא הכריע ביניהם, וכתב הב"י דמשמע מזה שפוסק כאיבעית אימא.

והרמב"ם [הל' גירושין פ"ב ה"ט - כ'] כתב "באו שניהם כאחד זה אומר מת וזה אומר לא מת, אשה אומרת מת ואשה אומרת לא מת, הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא מפני שהיא ספק, ואם נשאת לעד שהעיד לה והיא אומרת בריא לי שמת הרי זו לא תצא, באו שנים ואמרו לא מת אף על פי שנשאת תצא במה דברים אמורים בשניהם האחד שנשאת על פיו כמו השנים שבאו והכחישו אותו, כגון שנשאת על פי איש ובאו שנים ואמרו לא מת, או שנשאת על פי אשה או על פי עצמה ובאו שתי נשים או שני פסולין של דבריהן ואמרו לא מת, אבל עד כשר אומר מת ונשים רבות או פסולין אומרים לא מת הרי זה כמחצה למחצה, ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת ודאי מת הרי זו לא תצא". עכ"ל.

וכתב הב"י שהוא פוסק כאיבעית אימא, וכ"כ בתשובות הרשב"א [ח"א סימן תשמ"ח] וכ"כ המ"מ.

וכתב עוד המ"מ, דנראה שאף לפי האיבעית אימא דוקא אם באו העד הכשר ושתי הנשים בבת אחת דהרי זה כמחצה על מחצה, ואם נשאת לאחד מעדיה והיא אומרת ודאי מת הרי זו לא תצא, אבל אם קודם בא העד הכשר והתירו להינשא על פיו, ואחר כך באו הנשים המכחישות, כיון שהוא פלגא ופלגא לא תצא מהיתרה הראשון, דקמא הוה לי כתרי, דכל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, ואין דבריו של אחד במקום שנים, וכן פירש רש"י, ואפשר שהרמב"ם לא הוצרך לפרש כן, משום שסמך על מה שכתב בתחילה בשני עדים שהולכים אחרי הראשון, וכיון שכאן הוא פלגא ופלגא על כן אם בא העד הכשר תחילה והתירו להנשא ואחר כך באו ב' הנשים לא תצא מהיתרה הראשון.

וכתב המ"מ דהוא הדין לאשה שאמרה מת בעלי והתירו להנשא על פיה, ואחר כך באה אשה אחרת ואמרה לא מת, שלא תצא מהיתרה הראשון וזה מוסכם. וכן כתב הנמוקי יוסף [דף מ"ג ע"ב בדפי הרי"ף ד"ה פסקא] דאף אשה האומרת מת בעלי היא בכלל זה, שהרי התורה האמינה לה והוי בכלל "כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים". וכתב שכן משמע בכתובות [דף כ"ג ע"ב] דעדות אשה חשיבא כעד כשר, וכן מבואר בירושלמי [יבמות פט"ו ה"ו].

אולם כתב הנמוקי יוסף שיש מי שאומר שעדות אשה לא חשיבא כעדות עד כשר, ואם בא עד אחד והכחישה לאחר שהתירו להנשא ונשאת תצא, וכן הוא דעת הרמב"ם [הל' גירושין פ"ב הכ"א] שכתב "אשה אומרת מת, או היא שאמרה מת בעלי ואחר כך בא עד כשר ואמר לא מת הרי זו לא תנשא, ואם נשאת תצא".

והרמב"ן [דף קי"ח ע"א] סובר שיש חילוק בין אשה אחרת לאשה עצמה, דאשה אחרת דינה כעד כשר, ואם בא עד כשר והכחישה לאחר שהתירו להנשא על פיה תנשא, אולם האשה עצמה אין דינה כעד אחד, ואם בא עד והכחישה אף לאחר שנשאת תצא.

וכתב המ"מ [הל' גירושין פ"ב] שטעמו של הרמב"ם הוא משום שפסק כמו האיבעית אימא דבסמוך דשתי נשים דינם כעד אחד, וסובר הרמב"ם דכיון שהורע כח הנשים לגבי עד כשר הכא נמי הורע כח אשה לגבי עד כשר. והירושלמי שמחשיב אשה כמו עד כשר הוא כמו הלישנא קמא בגמ', והרמב"ם פוסק כאיבעית אימא, ולכן לא פסק את דברי הירושלמי הנ"ל.

עוד כתב המ"מ דנראה שאף הרמב"ם מודה בשתי נשים שאומרות מת והתירו על פיהן ובא עד אחד ואמר לא מת שלא תצא מהיתרה הראשון, דאם לא כן היה להרמב"ם להשמיע חידוש יותר דאפילו בשתי נשים תצא.

והטור סתם בזה כדעת הרמב"ם.

וכתב הדרכי משה [אות מ'] בשם המרדכי [סימן פ"א] בשם תשובת מהר"ם דאפילו אם נשאת על פי עכו"ם מסיח לפי תומו ואחר כך בא עד כשר ואמר לא מת לא תצא. אך כתב דבעכו"ם מסל"ת אם בא עד אחד וסתר אותו אחר שהתירו להנשא קודם שנשאת לא תנשא ואם נשאת תצא.*

א אולם לגבי אשה משמע בב"י שאף אם בא עד אחד לאחר שהתירו להנשא וקודם שנשאת, תנשא דדינה כעד אחד ממש. ואפשר דעכו"ם מסל"ת גרע מאשה לענין זה.

או אפשר דפליגי והמרדכי ס"ל דגם באשה אם בא עד אחד קודם שנשאת לא תנשא ואם נשאת תצא, דהיא גריעה מעד אחד, והב"י יסבור דאפילו עכו"ם מסל"ת ובא עד אחד לאחר שהתירו להנשא קודם שנשאת תנשא לכתחילה ולא תצא.

תחלה, אין אומרים אלו לא מת בעלה לא היתה אוסרת עצמה עליו, שמא משנאתה בצרתה רוצה היא שיאסרו שתיהן עליו. עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק קל"ד] שבגמ' מבואר שמחזיקין את בעלה של הצרה שהוא חי, ואם הוא כהן תאכל בתרומה, ולפי"ז י"ל דאין תופסין בה קידושין של אחר, מיהו לפי מ"ש התוס' [דף קי"ח ע"א ד"ה בת ישראל] בשם ר"י דהוא מסופק אם היא אוכלת בתרומה דאורייתא, לפי"ז תופסין בה קידושין של אחר.

עוד כתב השו"ע [סמ"ו] "זאת אומרת מת בעלי, וצרתה מכחישה ואומרת לא מת, הרי זו תנשא, כשם שאינה מעידה לה להתירה, כך אינה יכולה להעיד לה לאוסרה". עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק ל"ז] דהוא הדין שאר פסולים דאינם נאמנים להתיר, אינם יכולים לאוסרה, ואע"ג שי"ל דנאמנים, הואיל והיא בחזקת אשת איש והם באים לאוסרה ולהעמידה על חזקתה אינם נאמנים.

אחת אומרת מת ואחת אומרת נהרג, ר"מ אומר הואיל ומכחישות זו את זו הרי אלו לא ינשאו, ר' יהודה ור' שמעון אומרים הואיל וזו וזו מודות שאין קיים ינשאו...

כתב הב"י [סימן י"ז סמ"ז] דידוע שהלכה כרבי יהודה ורבי שמעון נגד רבי מאיר, אי משום דרבים ניהו, ואי משום דרבי מאיר ורבי יהודה הלכה כרבי יהודה, כמבואר בעירובין [דף מ"ו ע"ב].

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז סמ"ז] "זאת אומרת מת, וצרתה אומרת נהרג, הואיל ושתיהן אומרות שאינו קיים, הרי אלו ינשאו".

דף קי"ח

קידש אחת מחמש נשים ואין יודע אי זו קידש, כל אחת אומרת אותי קידש נותן גט לכל אחת ואחת, ומניח כתובה ביניהן ומסתלק, דברי רבי טרפון, רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציא מידי עבירה, עד שיתן גט וכתובה לכל אחת ואחת...

ובגמ' העמידו את המשנה בשקידש בביאה, וטעמו של ר"ע הוא משום שקנסוהו על שעבר על תקנת חכמים שאין לקדש בביאה, אבל אם קידשה בכסף לכו"ע מניח כתובה ביניהן ומסתלק.

וכתבו הרי"ף [דף מ"ד ע"ב בדפי הרי"ף] והרא"ש [סימן י"א] דקיי"ל כר"ע מחבירו, ורבי טרפון הוא חבירו של ר"ע כדאיתא בכתובות [דף פ"ד ע"ב], וכן פסק הרמב"ם [הל' אישות פ"ט הכ"א].

וכתב הרמב"ם [שם] שמייירי בשכתב לאחת מהם כתובה וכל אחת ואחת אומרת אותי הוא קידש וכתב לי כתובה ונאבדה כתובתי. וביאר הראב"ד בהשגות שטעמו של הרמב"ם שכתב כן הוא משום שאם לא כתב כתובה אינו חייב ליתן כתובה, דארוסה אין לה כתובה, אבל כתב הראב"ד שאין צריך לזה,

אולם כתב המ"מ שהרשב"א כתב בשם הרמב"ן שפירש דכפלגא ופלגא דמי היינו כב' נשים המכחישות זו את זו, ואע"פ שהתירוה להנשא תצא מהיתרא הראשון אלא א"כ נשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי דבכה"ג לא תצא, וכן הבין הרמב"ן בדעת הרמב"ם, אולם כתב המ"מ שלשון הגמ' מורה כפרש"י.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז סל"ז] "בא עד אחד והעיד שמת בעלה, והתירוה לינשא על פיו, ואח"כ בא עד אחד והכחיש את הראשון, ואמר לא מת, הרי זו לא תצא מהיתרה, ותנשא, שעד אחד נאמן בעדות אשה כשני עדים בשאר עדיות, ואין דבריו של אחד במקום שנים. [מיהו משום לזות שפתים לא תנשא – הגהת הרמ"א]. אבל אם בא השני קודם שהתירוה, הרי זו לא תנשא ואם נשאת תצא, מפני שהוא ספק. ואם נשאת לעד שהעיד לה, והיא אומרת ברי לי שמת, הרי זו לא תצא. וי"א תצא. ואם באו שנים ואמרו לא מת, אף על פי שנשאת, תצא לדברי הכל [ודוקא שהיא שותקת, אבל אם היא גם כן אומרת מת, הוי ליה כתרי ותרי, אם העדים הם נשים, אבל הבעל שנשאה אינו נאמן על עצמו – הגהת הרמ"א] במה דברים אמורים, כשהיה האחד שנשאת על פיו כמו שנים שבאו והכחישו אותו, כגון שנשאת על פי איש ובאו שנים ואמרו לא מת או שנשאת על פי אשה או על פי עצמה ובאו שתי נשים או שני פסולים של דבריהם ואמרו לא מת. אבל עד כשר אומר מת, ונשים רבות אומרות לא מת, או פסולים אומרים לא מת, ה"ז כמחצה על מחצה. [ודוקא שבאו ביחד קודם שהתירוה על פי עד ראשון, אבל אם התירוה ע"פ עד הכשר, ואחר כך באו הפסולים, לא תצא מהיתרה הראשון – הגהת הרמ"א]. ואם נשאת לאחד מעדיה, והיא אומרת ברי לי שמת, הרי זו לא תצא. [ועו"ג המסכים לפי תומם, דינן כשאר פסולי עדות, וכל שאינו מסיח לפי תומו, אינו נאמן לא לאסור ולא להתיר – הגהת הרמ"א]. עכ"ל.

שנים אומרים מת ועד אומר לא מת, אע"פ שלא נשאת תנשא...

ומבואר בגמ' שהחידוש הוא דאפילו בפסולי עדות אזלינן בתר רוב דעות ואפילו להקל.

וכתב הרא"ש [סימן ט'] דאפילו אם לא התירוה לינשא קודם שבא העד אחד תינשא.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז ס"מ] "אשה אומרת לא מת, ושתי נשים אומרות מת, הרי זו תנשא, וכן אם אמרו י' נשים לא מת וי"א נשים אומרות מת, ה"ז תנשא שאין אומרים שנים כמאה אלא בעדים כשרים, אבל בפסולים הלך אחר הרוב, בין להקל בין להחמיר". עכ"ל.

אחת אומרת מת ואחת אומרת לא מת, זו שאומרת מת תנשא ותטול כתובתה, וזו שאומרת לא מת לא תנשא ולא תטול כתובתה...

כתב השו"ע [סימן י"ז סמ"ה] "מי שיש לו שתי נשים, ובאה אחת מהן ואמרה מת בעלי, הרי זו תנשא ע"פ עצמה. וצרתה אסורה, שאין צרה נאמנת להעיד לחברתה. ואפילו נשאת זו

דמיירי שהתחייב לה כתובה וחייב ליתן לה אף אם לא כתב לה.

וכתב המ"מ שאפשר להעמידה בעוד דרכים, וכגון שכתב לה כתובה ולא הזכיר את שמה, או שהיו שמוותיהן שוות, או שקנו מידו והלכו להם עדים ומתו, וכן כתב הרמב"ן [ד"ה הא].

להלכה כתב השו"ע [אה"ע סימן מ"ט ס"א] "המקדש אחת מחמש נשים, וכתב לה כתובה ואינו יודע איזו היא, וכל אחת מהן אומרת אני הוא, אסור בקרובות כולן ונותן גט לכל אחת ואחת ומניח כתובה ביניהם ומסתלק. ואם קידש בביאה, קנסו אותו חכמים שיתן כתובה לכל אחת ואחת." עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק א'] שהפרישה כתב דכאן שהוא רק קנס ליתן לכל אחת כתובה משום שקידש בביאה, אם לא כתב כתובה לא קנסוהו, ולכן אף שבסימן נ"ד מובא מחלוקת הפוסקים אם ארוסה יש לה כתובה בשלא כתב לה, כאן לכו"ע אין צריך ליתן לכולן כתובה אם לא כתב דלא קנסוהו אלא בשכתב, ולכן לא הזכיר כאן הטור פלוגתא זו, והב"ש חלק ע"ז וכתב דמשאר הפוסקים לא משמע כן, אלא לפי הסוברים דארוסה יש לה כתובה אף אם לא כתב לה, הוא הדין כאן אם קידש בביאה צריך ליתן כתובה לכל אחת ואחת, והטור לא הזכיר כן משום שסמך עצמו על מה שכתב בסימן נ"ד.

עוד כתב הב"ש [ס"ק ב'] דבחו"מ מבואר דאם גזל מאחר צריך ליתן לכל אחד ואחד וכל אחד ישבע, וכתב הב"ש שאינו יודע למה כאן לא מצריכים כל אשה ואשה להישבע, והרי הגמ' דימתה את ב' הדינים אחד לשני.

גזל אחד מחמשה ואין יודע מאיזה גזל, כל אחד אומר אותי גזל מניח גזילה ביניהן ומסתלק, דברי רבי טרפון, רבי עקיבא אומר אין זו דרך מוציא מידי עבירה, עד שישלם לכל אחד ואחד...

והלכה כר"ע מחבירו.

וכתבו הרי"ף [ב"מ דף כ' ע"ב] והרא"ש [ב"מ פ"ג סימן ח' – ט'] שכל אחד נשבע שממנו גזל, וכן כתב הרמב"ם [הל' גזילה פ"ד ה"ט].

וכתב הב"י [חו"מ סימן שס"ה ס"א] דהטעם לזה הוא משום שכל הנוטל ממון של חבירו על פי דיבורו צריך לישבע. אי נמי דכיון דמדינא פטור אלא דמשום קנס חייב אינו ראוי לקנסו לשלם בלא שבועה.

להלכה כתב השו"ע [חו"מ סימן שס"ה ס"א] "הגוזל אחד מחמשה ואינו יודע לאיזה מהם גזל, כל אחד מהם אומר אותי גזל, אף על פי שאין שם עדים שגזל, הרי כל אחד מהם נשבע שזה גזלו, ומשלם גזילה לכל אחד ואחד." עכ"ל.

והש"ך האריך והביא את דברי בעל המאור [ב"ק פ"ט וב"מ פ"ג] שפסק הלכה כרבי טרפון דמניח גזילה ביניהם ומסתלק, וכתב שאע"פ שהרמב"ן השיג עליו, מכל מקום המעיין היטב יראה שאין ראיה לסתור את דבריו, וסיים הש"ך דנראה דנהי

שרוב הפוסקים פסקו כר"ע, יכול הגזלן המוחזק לומר קים לי כבעל המאור ורב האי גאון והלכות גדולות והראב"ד דס"ל שמניח גזילה ביניהם ומסתלק.

וכתב הסמ"ע [ס"ק ב'] דהטעם שצריך להישבע אע"פ שאין הגזלן טוען ברי לי שלא גזלתי אותו, הוא משום דכיון שהגזלן טוען ברי לו שלא גזלתי אלא אחד מהם, הטילו חכמים על כל אחד מהם שבא ליטול להישבע כדין נשבע ונוטל.

לא נחלקו רבי טרפון ורבי עקיבא על שלקח מקח מחמשה בני אדם ואין יודע מאיזה מהן לקח, שמניח דמי מקח ביניהן ומסתלק, לא נחלקו אלא שגזל מחמשה, שאמר ר' טרפון מניח גזילה ביניהם ומסתלק, ורבי עקיבא אומר עד שישלם גזילה לכל אחד ואחד...

ומבואר בגמ' שזה דעת רשב"א, אבל ת"ק פליג עליה וסבר דאף במקח לדעת ר"ע צריך שישלם גזילה לכל אחד ואחד.

ומכל מקום כתב הב"י [חו"מ סימן רכ"ב ס"ב] שמזה שהגמ' העמידה את הסתם משנה דדעת רשב"א משמע דהכי הלכתא, וכן נראה מהרי"ף והרא"ש [סימן י"א] וכן מבואר ברמב"ם [הל' מכירה פ"כ ה"ב].

וכתב הרמב"ם שיהיו הדמים מונחים עד שיודו או עד שיבוא אליהו, וביאר המ"מ שיהיו מונחין בב"ד.

וכתבו הרמב"ם והטור שאם הוא חסיד ובא לצאת ידי שמים נותן לכל אחד ואחד, והמ"מ כתב שהרמב"ן והרשב"א חולקים ע"ז וס"ל דבמקח אף בבא לצאת ידי שמים סגי במה שמניח ביניהם ומסתלק.

להלכה כתב השו"ע [חו"מ סימן רכ"ב ס"ב] "הלוקח מאחד מחמשה בני אדם, וכל אחד מהם תובע אותו ואומר אני הוא בעל המקח, והוא אינו יודע ממי מהם לקח, מניח דמי המקח ביניהם ומסתלק, ויהיו הדמים מונחים בבית דין עד שיודו או עד שיבא אליהו. ואם הוא חסיד, נותן דמים לכל אחד ואחד, כדי לצאת ידי שמים." עכ"ל.

והש"ך [ס"ק ה'] כתב לחלוק על דברי המגיד משנה, ושמה שכתב הרמב"ם יהא מונח הכוונה יהא מונח בידו, וכן כתב רש"י [ב"מ דף ל"ז ע"ב] וכן מבואר בבעל המאור שם וגם הרמב"ן במלחמות ה' הסכים עמו בזה, ומכל מקום כתב הש"ך דנראה שהלוקח צריך להישבע היסת שאינו יודע.

והקשה הב"ח אמאי אינו צריך לשלם לכל אחד ואחד הרי הוא פושע דה"ל למידק וכדאמרינן גבי פקדון, ותרץ הב"ח דבפיקדון נמי אינו חייב מדינא אלא דוקא בב' כריכות כגון שהפקידו זה שלא בפני זה אבל כאן קאמרינן לקח מאחד מחמשה וכו', משמע הלשון דכולן היו ביחד כשקנה מא' מהן דנעשה כאילו הפקידו בכרך אחד דבכה"ג גם בפיקדון אינו חייב. והש"ך [ס"ק ד'] חלק עליו וכתב דנראה דמעיקרא לא קשה מידי, דבנמוקי יוסף מבואר דדוקא בפיקדון אמרינן דה"ל למידק כיון שמפקדין בידו לזמן רב, אבל במקח דלפי

שעה רוצה הדמים לא ה"ל למידק, דסבר יבוא המוכר מיד אחר מעותיו, ולפי"ז אפילו לקח מחמשה בני אדם שלא היו ביחד נמי דינא הכי.

וכתב הסמ"ע דהא דצריך לצאת ידי שמים הוא רק כשכל א' תובעו, אבל אם אינן תובעין אותו אלא הוא מעצמו אומר לקחת מא' מכם ואיני יודע ממי לקחתי, אין צריך ליתן לכל אחד ואחד אפילו לצאת ידי שמים.

האשה שהלכה היא ובעלה למדינת הים ובנה עמהם, ובאת ואמרה מת בעלי ואחר כך מת בני נאמנת, מת בני ואחר כך מת בעלי אינה נאמנת, וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת...

כתב השו"ע [סימן קנ"ו ס"א] "הלכה היא ובעלה ובנה למדינת הים, ובאה ואמרה מת בעלי ואח"כ מת בני, נאמנת. אבל אם אמרה מת בני ואח"כ מת בעלי, אינה נאמנת להתייבם, אלא חולצת ולא מתייבמת". עכ"ל.

ניתן לי בן במדינת הים, ואמרה מת בני ואחר כך מת בעלי נאמנת, מת בעלי ואחר כך מת בני אינה נאמנת, וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת...

כתב השו"ע [סימן קנ"ו ס"ב] "הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה ניתן לי בן במדינת הים, ומת. ואחר כך מת בעלי, נאמנת. אבל אם אמרה מת בעלי ואח"כ מת אותו הבן, אינה נאמנת, וחולצת ולא מתייבמת. בד"א, כשהיתה פסולה לכהונה, או שאמרה במערה היינו כשמת ולא היה שם אדם שיעיד. אבל אם אין הדבר כן, לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיבואו עדים". עכ"ל.

ניתן לי יבם במדינת הים, אמרה מת בעלי ואחר כך מת יבמי, יבמי ואחר כך בעלי נאמנת...

כתב השו"ע [סימן קנ"ח ס"ב] "הלכה היא ובעלה למדינת הים [לבד], ובאה ואמרה ניתן לי יבם ומת, בין שאמרה מת בעלי ואח"כ מת יבמי, בין שאמרה מת יבמי ואח"כ מת בעלי, נאמנת". עכ"ל.

הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים, אמרה מת בעלי ואחר כך יבמי, יבמי ואחר כך בעלי אינה נאמנת, שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי שתנשא, ולא מתה אחותה שתכנס לביתו, ואין האיש נאמן לומר מת אחי שייבם אשתו, ולא מתה אשתו שישא אחותה...

כתב השו"ע [סימן קנ"ח ס"א] "כשם שהאשה נאמנת לומר מת בעלי, שתנשא כך נאמנת לומר מת בעלי, שתתייבם, והיבם נכנס לנחלה על פיה. אבל אינה נאמנת לומר מת יבמי, שתנשא לשוק. ואין האיש נאמן לומר מת אחי ואייבם את אשתו. לפיכך, הלכה היא ובעלה ויבמה למדינת הים, ובאת ואמרה מת בעלי ואח"כ מת יבמי, או מת יבמי ואח"כ מת בעלי, אינה נאמנת". עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק א'] בשם הרמב"ם דהטעם שאין האשה נאמנת לומר מת יבמי הוא משום שיש לחוש שאיסור יבמה לשוק קל בעיניה שהוא איסור לאו.

וגבי אין האיש נאמן לומר מת אחי ואייבם את אשתו, כתב הרמב"ם עד שיעידו ב' עדים, שאין ע"א נאמן אלא משום התרת עגונה.

וכתב הב"ש דלכאורה בזמן הזה דאיכא חרם דרבינו גרשום שלא לישא ב' נשים אין עד אחד נאמן לומר מתה אשתו, שהרי הוא דבר שאיתחזק באיסור ואין עד אחד נאמן להוציא מחזקת איסור [כדאיתא ביו"ד סימן קכ"ז].

בעא מיניה רבא מרב נחמן המזכה גט לאשתו במקום יבם, מהו כיון דסניא ליה זכות הוא לה, וזכין לאדם שלא בפניו, או דלמא כיון דזימנין דרחמא ליה חוב הוא לה, ואין חבין לאדם שלא בפניו אמר ליה, תנינא וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת, אמר ליה רבינא לרבא המזכה גט לאשתו במקום קטטה, מהו כיון דאית לה קטטה בהדיה זכות הוא לה, או דלמא ניחא דגופא עדיף לה, תא שמע דאמר ריש לקיש טב למיתב טן דו מלמיתב ארמלו...

משמע דפשטינן שהמזכה גט לאשתו במקום קטטה לא הוי זכות, משום דטב למיתב וכו', ואם זיכה אינה מגורשת כלל, וכן כתב הנמוקי יוסף [דף מ"ד ע"ב] בשם הרשב"א [ד"ה הא] דאפילו אשת מוכה שחין או שהיתה קטטה בינו לבינה ותובעת להתגרש אין חוששין לה כלל אלא חולצת או מתייבמת, וכן מוכח בירושלמי, אבל הר"ן בגיטין [פרק התקבל דף כ"ח ע"א סוד"ה האומר] כתב דהמזכה במקום קטטה היא בעיא דלא איפשיטא, וכתב הב"י דאפשר שאין כוונת הגמ' דמשום טב למיתב וכו' פשיטא לן דאינה מגורשת, אלא מחמת כן הוא ספק, והילכך אם זיכה לה חולצת ולא מתייבמת.

וכתב הטור בשם בעל העיטור שאם היתה רוצה להתגרש וזיכה הבעל לשליח היא מגורשת, ושלא כדברי הירושלמי [פ"ו ה"א].

להלכה כתב השו"ע [סימן ק"מ ס"ה] "יכולה גם כן לעשות שליח להבאה, שתאמר לו: הבא לי גיטי, ודינו כדן שליח הולכה של בעל, שאינו גט עד שיגיע לידה. אבל האיש אינו יכול לעשות שליח לקבלה, שאינו יכול לעשות שליח לחובתה, שלא מדעתה, ואפילו היתה אשת מוכה שחין, או שהיתה קטטה ביניהם ותובעת להתגרש. ויש מי שאומר בזו שהיא ספק מגורשת". עכ"ל.

וכתב הרמ"א [סימן ק"מ ס"ה] "ואם בעלה מומר, וידעינן שהיא מהדרת אחר גט, י"א דהמומר יכול לזכות לה גט, ויש מחמירין גם בזה. וכן אם היה היבם מומר, והבעל מזכה לה גט כדי שלא תפול לפני היבם. ואם אשתו מומרת, וזיכה לה גט ע"י אחר, כמו שנתבאר לעיל סעיף א', אף על פי שחזרה בה אחר כך, אינה צריכה גט אחר. והוא הדין לאשה הנאסרת על בעלה, מזכה לה גט על ידי אחר. ויש מחמירין בזה". עכ"ל.

דף קי"ט

האשה שהלך בעלה וצרתה למדינת הים, ובאו ואמרו לה מת בעליך לא תנשא ולא תתייבם, עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה...

והקשו בגמ' [בע"ב] אמאי לא תחלוץ ותהיה מותרת ממה נפשך, ונחלקו שם אמוראי דועירי אמר לעצמה שלשה חדשים לחברתה תשעה, וחולצת ממה נפשך, והיינו דסגי בהמתנת ט' חדשים שמא חברתה מעוברת והולד של קיימא ואין חליצה פוטרת לזו אלא ולד, והולד אינו פוטר עד שיצא לאויר העולם. ורבי חנינא אמר לעצמה שלשה, לחברתה לעולם, והיינו דמשום חברתה אינה חולצת לעולם גזירה שמא יהא ולד בן קיימא, ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה, ואיכא למיחש דלמא איכא דהוי בחליצה ולא הוי בהכרזה, ואמרי קשרו חלוצה לכהן.

ולהלכה פסקו הרי"ף [דף מ"ה ע"א] והרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ג הט"ז] והרא"ש [סו"ס א'] כמ"ד דלעולם אינה חולצת.

כתב הב"י בשם רבינו ירוחם שנסתפק אם יש תקנה לאשה זו כשתדור על דעת רבים שלא תנשא לכהן, דכל החשש היה משום שהצרכת כרוז, אבל אחרי נדר זה בטל חשש זה.

להלכה כתב השו"ע [סימן קנ"ז ס"ג] "הלך בעלה וצרתה למדינת הים, ובאו שנים ואמרו לה מת בעליך, הרי זו לא תחלוץ ולא תתייבם עד שתדע אם ילדה צרתה או לא ילדה. ואם היתה אסורה לכהונה מתחלה, הרי זו חולצת לאחר ט' חדשים." עכ"ל.

היתה לה חמות אינה חוששת. יצתה מליאה חוששת, רבי יהושע אומר אינה חוששת...

ופסקו הרמב"ם [הל' יבום וחליצה פ"ג ה"ח] והטור [סימן קנ"ז ס"ט] הלכה כת"ק דאם יצתה מליאה חוששת. ורבינו ירוחם כתב בשם הרמ"ה דהלכה כרבי יהושע.

כתב השו"ע [סימן קנ"ז ס"ט] "אשה שאין לבעלה בן ולא אח, וחמותה וחמיה במדינת הים, ומת בעלה, מותרת לינשא; ולא חיישינן שמא ילדה חמותה זכר והיא זקוקה לו. אבל אם יצאתה חמותה מכאן מעוברת, חוששין שמא ילדה זכר והיא זקוקה לו." עכ"ל.

וכתב הב"ש [ס"ק י"א] בשם התוס' [ד"ה יצתה] והנמוקי יוסף דהטעם שהיתה לה חמות אינה חוששת, הוא משום שהיא בחזקת היתר לשוק, והרוב מסייע לחזקה משום שרוב נשים מפילות ויולדות נקיבות, אבל אם יצאה מעוברת איתרע קצת החזקה ואדרבא קצת החזקה ליבם.

מת בעלי ואחר כך בני אינה נאמנת, וחוששין לדבריה וחולצת ולא מתייבמת. וליחוש דלמא אתו עדים ואמרי כדקאמרה, ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה, אמר רב פפא בגרושה. רב חייא בריה דרב הונא אמר באמרה אני והוא נחבאנו במערה...

כתב השו"ע [סימן קנ"ז ס"ב] "הלכה היא ובעלה בלבד, ובאה ואמרה ניתן לי בן במדינת הים, ומת. ואחר כך מת בעלי, נאמנת. אבל אם אמרה מת בעלי ואח"כ מת אותו הבן, אינה נאמנת, וחולצת ולא מתיבמת. בד"א, כשהיתה פסולה לכהונה, או שאמרה במערה היינו כשמת ולא היה שם אדם שיעיד. אבל אם אין הדבר כן, לא תחלוץ ולא תתייבם עד שיבואו עדים." עכ"ל.

שתי יבמות, זו אומרת מת בעלי וזו אומרת מת בעלי זו אסורה מפני בעלה של זו, וזו אסורה מפני בעלה של זו. לזו עדים ולזו אין עדים, את שיש לה עדים אסורה, ואת שאין לה עדים מותרת. לזו בנים ולזו אין בנים, את שיש לה בנים מותרת, ואת שאין לה בנים אסורה...

כתב השו"ע [סימן קנ"ח ס"ה] "שתי יבמות שבאו ממדינת הים, זו אומרת מת בעלה, וזו אומרת מת בעלה, זו אסורה מפני בעלה של זו, וזו אסורה מפני בעלה של זו, שאין יבמתה נאמנת להעיד לה שמת יבמה, כמו שנתבאר. היה לאחת מהן עד שמת בעלה, זו שיש לה עד אסורה מפני יבמה, וזו שאין לה עד מותרת, שהרי העיד העד שמת יבמה, והיא נאמנת לומר שמת בעלה. היו לזו בנים ולזו אין בנים, ולשתיהן אין עדים, זו שאין לה בנים אסורה, וזו שיש לה בנים מותרת." עכ"ל.

נתייבמו ומתו היבמין אסורות להנשא, ר' אלעזר אומר הואיל והותרו ליבמין הותרו לכל אדם...

כתב השו"ע [סימן קנ"ח ס"ו] "לא היו להם לא עדים ולא בנים, והיו כאן יבם או יבמים ויבמו אותן, ומתו גם הם בלא בנים, ואין להם אחים אחרים, אסורות להנשא לזר כמו שהיו בתחלה. אבל אם הניחו אלו בנים, או שגרשו בגט, מותרות להנשא לזר." עכ"ל.

דף ק"כ

אין מעידין אלא על פרצוף פנים עם החוטם אע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו... תנו רבנן פדחת ולא פרצוף פנים פרצוף פנים ולא פדחת אין מעידין עד שהיו שניהם עם החוטם...

כתב רבינו ירוחם בשם הרמ"ה שפרצוף הפנים היינו שתי הלחיים ואין משגיחין לא על העינים ולא על הפה.

דעת ר"ת הובא בתוס' [ד"ה אין מעידין] וברא"ש [סימן ג'] ובנמוקי יוסף [דף מ"ה ע"א ד"ה מתינ'] דזהו דוקא כשאין שם אלא הפרצוף, אבל אם כל גופו שלם אפילו אם אין כאן פדחת וחוטם אפשר להכירו על ידי טביעות עין או על ידי סימני הגוף.

וכתב הנמוקי יוסף שהרשב"א והרא"ה והריטב"א פליגי ע"ז וס"ל דאפילו אם הגוף שלם אין מכירין אותו אלא באלו הדברים, שכן משמע מסתימות המשנה דאפילו בשהגוף שלם מיירי, ויתירה מזו אפילו אם יש סימנין בגופו אין

מעידין אותו כדמשמע מלשון המשנה "אע"פ שיש סימנין בגופו", אולם אם יש סימן מובהק בגופו ודאי מעידין אותו. וגם הריב"ש [סימן שע"ח] כתב שדברי ר"ת דחויין.

ופליגי בגמ' אם מעידין על השומא, ופסקו הפוסקים הלכה כת"ק דאין מעידין על השומא.

ובהא דאע"פ שיש סימנין בגופו ובכליו אין מעידין אותו, איכא ב' לישנות בגמ', ללישנא קמא אמר רבא דסימנין דאורייתא, וללישנא בתרא אמר רבא דסימנין דרבנן, ולפי הלישנא בתרא אתי שפיר הא דאין סומכין על הסימנין להתירו, ולפי הלישנא קמא הקשו בגמ' ממתני' דאין סומכין על הסימנין להתירו, ותיצרו דסימנין בגופו היינו ארוך וגוץ דאין זה סימן, ועל סימנין בכליו אין סומכין משום שחוששים לשאלה.

והרי"ף [דף מ"ה ע"א] והרא"ש [סימן ג'] כתבו את לישנא בתרא דרבא דסימנין דרבנן, וכתב הב"י דלפי"ז משמע דס"ל דאין משיאין את האשה על ידי שום סימן, דכיון שסימנין דרבנן אין סומכין עליהם אלא לענין ממון אבל לא לענין איסור, וכן משמע מהרמב"ם [הלכות נחלות פ"ז ה"ג] שכתב "אם באו עדים שנפל לגוב אריות ונמרים, או שראוהו צלוב והעוף אוכל בו, או שנדקר במלחמה ומת, או שנהרג ולא הכירו פניו, אבל היו לו סימנין מובהקים בגופו והכירו אותם בכל אלו הדברים וכיוצא בהם אם אבד זכרו אח"כ יורדין לנחלה בעדות זו, אף על פי שאין משיאין את אשתו, שאני אומר שלא החמירו בדברים אלו אלא מפני איסור כרת". עכ"ל.

אבל הקשה הב"י דבסוגיין משמע דמשיאין את האשה על פי סימנין מובהקין, מדפליגי בשומא אי הוי סימן מובהק או לא, ומוכח שבסימן מובהק משיאין לכו"ע.

ולכן כתב הב"י דיש סימנין מובהקין טובא דהם לכו"ע דאורייתא ומשיאין אשה על פיהם, ויש סימנין מובהקין קצת שבהם נחלקו ב' הלשונות של רבא, ובהם פסקו הרי"ף והרא"ש כלישנא בתרא דאין משיאין על פיהם. וכן כתב המגיד משנה [הל' גירושין פ"ג הכ"א] שיש מיני סימנין מובהקין ביותר שלכו"ע הוו דאורייתא ומשיאין על פיהם, וכן כתבו הרמב"ן והרשב"א [ב"מ דף כ"ז ע"א ד"ה איבעיא להו].

ולפי"ז כתב הב"י שצריך לפרש דמ"ש הרמב"ם הנ"ל שאם היו לו סימנין מובהקים בגופו אין משיאין את האשה על פיהם הוא דווקא בסימנין מובהקין קצת, אבל אם הם מובהקין הרבה משיאין את האשה על פיהם.

וכתב הב"י שכן משמע ממ"ש הרמב"ם [הל' גירושין פ"ג הכ"א] "מצאוהו הרוג או מת, אם פדחתו וחטמו ופרצוף פניו קיימים, והכירוהו בהם שהוא פלוני, מעידין עליו. ואם ניטל אחד מאלו, אף על פי שיש להם סימנים מובהקים ביותר בכליו, אינם כלום דחיישינן לשאלה. ואפילו היו להם סימנים בגופו, ואפילו שומא, אין מעידין עליו. אבל היו להם בגופו סימנים מובהקים ביותר, מעידים עליו". עכ"ל.

אולם הקשה הב"י למה הפוסקים סתמו דבריהם דסימנין דרבנן ולא כתבו דבסימן מובהק ביותר משיאין את האשה, ותיריך דהרי"ף והרא"ש סמכו על מה שכתבו את ההוא עובדא ביבמות [דף קט"ו ע"ב] בשני ת"ח דסמכו שם על סימנין. וכן סמכו על מ"ש בגיטין [רי"ף גיטין דף י"ג ע"ב רא"ש שם פ"ג סימן ג'] דסמכין על נקב יש בו בצד אות פלוני.

וכן מבואר בתשובת הרא"ש [כלל נ"א סימן ו'] הביאה הטור [סו"ס קי"ח] שכתב "סימני גופו כגון ארוך וקטן חיור וסומק לא הוי סימן, אבל אם היה חסר אחד מאיבריו או יתר בידי או רגליו או שום שינוי באחד מאיבריו הוי סימן מובהק". עכ"ל.

ובדעת הרמב"ם יש לומר דסמך על מה שכתב [הל' גירושין פ"ג ה"א] בגט שיש בו נקב בצד אות פלוני.

או שסמך על מה שכתב [הל' גירושין פ"ג ה"ז] "אם השליכוהו בים והשליכו מצודה אחריו והעלו ממנו אבר שאי אפשר שניטל מן החי ויחיה הרי זה מעיד עליו שמת ומשיאין את אשתו". ועל כרחק בשיש להם סימן מובהק באותו אבר שהוא של אותו אדם, דאם לא כן הא איכא למיחש דילמא אבר דאחר הוא, וכן כתב הנמוקי יוסף [דף מה: סוד"ה מתני'] ודקדק מדכתב הרמב"ם אבר אחד ממנו נראה שניכר להם בודאי שהיה האבר ממנו, וכן כתב המ"מ. ועיין עוד בב"י שהאריך על מה סמך הרמב"ם.

וכתב הב"י בשם רבינו ירוחם שלא סמכין אסימנים אפילו מובהקין לעדות אשה אלא בדבר ברור שאינו נמצא כך בגוף אחר, אך כתב בשם הרמ"ה דמסתברא דכיון דספק היא אם נשאת בסימן שאינו מובהק לא תצא.

וכתב הב"י דנראה שהסימן שאינו מובהק שכתב הרמ"ה שאם נשאת לא תצא היינו שהוא מובהק קצת, אבל אם אינו מובהק כלל אף אם נשאת תצא.

ובעל העיטור כתב דמסתברא דליכא סימן מובהק אחרינא בגופו אלא הכרת פנים דהא קי"ל סימנין דרבנן, ואפילו שומא לאו סימן מובהק הוא ואין מעידין עליה, וכתב הב"י דנראה שהוא סובר דלא סמכין על שום סימן ואפילו מובהק שבמובהקין, ורק על הכרת פנים סמכין, אך הב"י הוכיח מדברי בעל העיטור עצמו שגם הוא מודה שסימנין מובהקין מאד הוו דאורייתא, ועיין עוד במ"ש הב"י.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז סכ"ד] "מצאוהו הרוג או מת, אם פדחתו וחוטמו ופרצוף פניו קיימים, והכירוהו בהם שהוא פלוני, מעידין עליו. ואם ניטל אחד מאלו, אף על פי שיש להם סימנים מובהקים ביותר בכליו, אינם כלום דחיישינן לשאלה. ואפילו היו להם סימנים בגופו, ואפילו שומא, אין מעידין עליו. אבל היו להם בגופו סימנים מובהקים ביותר, מעידים עליו". עכ"ל.

וכתב הרמ"א "כגון שהיה לו יתר או חסר או שינוי באחד מאיבריו. אבל קטן או ארוך או חיור וסומק, לא הוי סימן

מובהק. ואפי' ק' סימנים שאינן מובהקים אינם כלום, ואפי' להצטרף לשאר אומדנות המוכחות אינם כלום. גבשושית גדולה על חוטמו, או שחוטמו עקומה הרבה או כדומה לזה, הוי סימן מובהק. אבל מעט עקומה, לא וה"ה לרושם שבגופו או באחד מאיבריו. אבל שינים גדולים, אף על פי שגדולים הרבה, לא הוי סימן מובהק. וכל סימן המהני בישראל המעיד, ה"ה בעובד כוכבים המסיח לפי תומו". עכ"ל.

ואפילו ראוהו מגויד וצלוה והחיה אוכלת בו אין מעידין אלא עד ג' ימים... למימרא דמגוייד חיי... רבא אמר בסכין מלובנת ודברי הכל...

מקשינן בגמ' למימרא דמגוייד חיי, ורימנהי אדם אינו מטמא עד שתצא נפשו אפילו מגוייד ואפילו גוסס, טמויי לא מטמי הא מיחייא לא חיי, אמר אביי ל"ק הא רשב"א הא רבנן וכו', רבא אמר בסכין מלובנת ודברי הכל.

ופסק הרמ"ה כת"ק ומתני' בסכין מלובנת וד"ה וכאוקימתא דרבא, אבל אם לא ידענו שהסכין מלובנת ולא נכזה מעידין עליו כת"ק, והרי"ף והרא"ש [סימן ג'] כתבו את המשנה כצורתה ולא כתבו מה שאמר עליה רבא בגמ', וכתב הב"י דמשמע דס"ל דרבא הכי קאמר, דכל שראהו מגוייד חיישינן שמא בסכין מלובנת היה ואין מעידין עליו לדברי הכל, וברייטא בשידעו שלא היתה מלובנת, ודלא כהרמ"ה דאם לא ידענו שהסכין מלובנת מעידין עליו אלא אין מעידין עליו אלא א"כ ידענו שאין הסכין מלובנת.

וכתב הב"י שכ"נ ג"כ מדברי הרמב"ם [הל' גירושין פ"ג ה"ח] שכתב "ראוהו צלוב והעוף אוכל בו אע"פ שדקרוהו הוא ירו בו חיצים אינו מעיד עליו שמת".

והמגיד משנה העיר שהרמב"ם לא הזכיר דין מגוייד כלל, ודעת הרשב"א דהיכא שמצאנוהו מגוייד ואין יודעים אם היה בסכין מלובנת או לא אזלינן לחומרא ואין מעידין עליו, וכן מבואר בירושלמי, אבל המגיד משנה כתב שמהבבלי מוכח דלא ס"ל הכי אלא ס"ל שבסתמא אפשר להעיד עליו, שהרי אמרו מעידין על המגוייד, ומשמע דסתם מגוייד מעידין עליו אלא א"כ יודעין שהיה בסכין מלובנת שאז אין מעידין עליו, והירושלמי חולק על הבבלי, ומכל מקום כתב המגיד משנה שמלשון הרי"ף שהביא את המשנה כצורתה משמע דס"ל כדברי הירושלמי דמסתמא אין מעידין עליו, ותמה המ"מ אמאי הרי"ף לא הזכיר את דין המגוייד עכ"ל המ"מ.

והב"י טען על דבריו שמה שהוקשה למ"מ מדקתני סתמא מעידין על המגוייד אינו ראייה, שהרי התלמוד מלא מדברים סתמיים שאינם מדברים אלא באופן פרטי, ועדיף לפרש שהירושלמי אינו חולק על הבבלי, ואף שנדחוק מעט את הבבלי עדיף לומר כן.

ומה שהקשה המ"מ אמאי לא הזכיר הרמב"ם את דין המגוייד, כתב הב"י דבאמת הרמב"ם כתב "אע"פ שדקרוהו או ירו בו חיצים", ואף שהרמב"ם לא ביאר אם מיירי דוקא

ברומח או חץ מלובנים או אפילו בשאינם מלובנים, אינו קשה שהרמב"ם כתב את דין המשנה כצורתה כמו שכתבה הרי"ף, וכמו שמפרשים בדעת הרי"ף דטעמו שאין מעידין עליו משום דחיישינן שמא בסכין מלובנת נתגייד, כך יש לפרש בדעת הרמב"ם.

כתב השו"ע [סימן י"ז סל"א] "ראוהו צלוב והעוף אוכל בו, אף על פי שדקרוהו או ירו בו חצים, אין מעידין עליו. ואם ראו העוף אוכל במקום שהנפש יוצאה בנטילתו, כגון מוחו או לבו או בני מעיו, הרי זה מעיד עליו שמת". עכ"ל.

דף קכ"א

תא שמע דההוא גברא דטבע בכרמי ואסקוהו אבי הדיא לבתר תלתא יומין ואנסבה רב דימי מנהרדעא לדביתהו, ותו ההוא גברא דאטבע בדגלת ואסקוהו אגישרא דשביסתנא, ואנסבה רבא לדביתהו אפומא דשושביני לבתר חמשה יומי, אי אמרת בשלמא לקולא פליג, אינהו דעביד כרבי יהודה בן בבא, אלא אי אמרת לחומרא פליג, אינהו דעביד כמאן שאני מיא דצמית. והאמרת מיא מרזו מכה, ה"מ היכא דאיכא מכה, אבל היכא דליכא מכה מיצמת צמית. והני מיילי דכי אסקיה חזייה בשעתיה, אבל אישתהי מיתפח תפח...

כתב הנמוקי יוסף דנראה דה' יומי הוא לאו דוקא אלא הוא הדין אפילו זמן מרובה כל שהוא בתוך המים מן הסתם אינו משתנה, ובירושלמי עשו מעשה לאחר י"ז יום, ובגמ' שלנו שאמרו ה' ימים היינו משום שכך היה מעשה, וכן נראה מדברי הרמב"ם [הל' גירושין פ"ג ה"ב] שכתב "טבע בים והשליכו הים ליבשה אפילו אחר כמה ימים, אם הכירו פניו וחטמו מעידין עליו, שאינו משתנה במים אלא אחר זמן מרובה, ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים י"ב שעות ונתפח אין מעידין עליו, שהרי נשתנה..."

אולם כתב הנמוקי יוסף שמלשון הרי"ף משמע שהוא מחמיר בדבר שאחרי ה' ימים משתנה צורתו, שכתב "אבל במים אפשר שישא אפילו ד' וה' ימים ואינו משתנה". ומשמע דדוקא ד' או ה' ימים וטפי לא.

עוד כתב הנמוקי יוסף דאם הוא שהה אחר עלייתו ליבשה אפילו שעה אין מעידין עליו, וכן נראה מדברי הרי"ף.

עוד כתב הנמוקי יוסף שמלשון הגמ' מיתפח תפח משמע שאפילו אם לא ראינו שתפח אין מעידין עליו דחוששין שמא תפח ואינו ניכר, וכ"כ הריטב"א, אולם מלשון הרמב"ם שכתב "ואם שהה ביבשה אחר שהושלך מן הים י"ב שעות ונתפח אין מעידין עליו", משמע דדוקא בראינו שנתפח אין מעידין עליו, אבל אם לא ראינו שנתפח מעידין עליו.

והנה ברמב"ם הנ"ל כפי הנוסחא הנ"ל מבואר דרק אם שהה ביבשה י"ב שעות אין מעידין עליו, אולם הנמוקי יוסף כתב דאפילו אם שהה שעה אחת ביבשה אין מעידין עליו,

וכתב הב"י דנראה שהנמוקי יוסף גרס בדברי הרמב"ם שעה, והריב"ש בתשובה [סימן שע"ח] כתב בשם הרשב"א שמדברי הרי"ף משמע שצריך שלא ישהה ביבשה כלל אלא מיד שעלה הכירוהו, אבל אם שהה אפילו מעט אין מעידין עליו, אבל הרמב"ם כתב "ואם שהה ביבשה שעות", והיינו דאין צריך שיכירוהו מיד אלא אפילו אחר זמן מועט בשעה חדה הכירוהו שפיר דמי.

וכתב המגיד משנה בשם הרמב"ן והרשב"א שאין חילוק אם הוא עלה מהמים בתוך ג' או לאחר ג' אם הוא שהה מחוץ למים אין מעידין עליו, וכ"כ הריב"ש בתשובה [סימן ש"פ].

והר"ן כתב בתשובה [סימן ע"א] שמה שיש נוסחא בקצת ספרי הרמב"ם ששהה כ"ד שעות, תיבת כ"ד היא טעות סופר.

עוד כתב הר"ן דאפשר שמ"ש הרמב"ם שהוא נתפח הכוונה שאם שהה שעות בודאי תפח.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז סכ"ו] "אין מעידין עליו, אא"כ מצאוהו תוך שלשה ימים אחר הריגתו או אחר מיתתו, אבל אחר שלשה אין מעידין עליו, מפני שפרצוף פניו משתנה. בד"א, בזמן שהוא ביבשה. אבל אם טבע במים והשליכוהו המים ליבשה, אפי' אחר כמה ימים, אם הכירוהו מעידין עליו, שאינו משתנה במים אלא אחר זמן מרובה. והוא שיראוהו מיד כשהעלוהו מן המים, וגם שלא יהיה בו מכה, אבל אם שהה אחר שהושלך מן המים, אין מעידין עליו [אפילו תוך ג' – הגהת הרמ"א]. וכן אם היה בו מכה, אין מעידין עליו, לפי שהמים מקלקלים המכה ונופח ומשתנה. וכתב הרמ"א "ספק אם נשתהה או לא, אזלינן לחומרא ואפילו אם נשאת תצא. וכל זה להעיד עליו בטביעות עין, אבל על ידי סימנים מובהקים, אפילו אשתהי מתירין אשתו". עכ"ל.

נפל למים, בין שיש להן סוף בין שאין להן סוף אשתו אסורה. אמר רבי מאיר מעשה באחד שנפל לבור הגדול, ועלה לאחר שלשה ימים. אמר רבי יוסי מעשה בסומא שירד לטבול במערה וירד מושכו אחריו, ושהו כדי שתצא נפשם והשיאו את נשותיהם. ושוב מעשה בעסיא באחד ששלשלוהו לים, ולא עלתה בידם אלא רגלו, אמרו חכמים מן הארכובה ולמעלה תנשא, מן הארכובה ולמטה לא תנשא...

כתב השו"ע [סימן י"ז סל"ב] "ראוהו שנפל לים, אפילו טבע בים הגדול, אין מעידין עליו שמת שמא יצא ממקום אחר. ואם נפל למים מכוונסים, כגון בור או מערה, שעומד ורואה כל סביביו ושהה כדי שתצא נפשו, ולא עלה, מעיד עליו שמת ומשיאין את אשתו. וכן אם קשרוהו ברגליו ושלשלוהו אל הים ולא עלה בידם אלא רגלו מארכובה ולמעלה, משיאין את אשתו לאחר י"ב חודש, שטריפה אינה חיה י"ב חודש. אבל אם נפל לים והשליכו מצודה והעלו רגל אחד מארכובה ולמעלה וכיוצא בזה, אין משיאין את אשתו, שאני אומר רגל של אחר הוא. ומיהו אם היה בו סימן מובהק ביותר ברגלו, סומכין עליו לומר שהוא של האיש שנפל". עכ"ל. והרמ"א

כתב "וי"א דאפי' בסימן מובהק בבגדיו מהני כאן, הואיל וראוהו נטבע בבגדים אלו". עכ"ל.

תנו רבנן נפל לגוב אריות אין מעידין עליו, לחפורה מלאה נחשים ועקרבים מעידין עליו, רבי יהודה בן בתירא אומר אף לחפורה מלאה נחשים ועקרבים אין מעידין עליו, חיישינן שמא חבר הוא, ות"ק אגב איצטא מזקי ליה...

והלכה כת"ק.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז סכ"ט] "אין מעידין על האדם שמת אלא כשראוהו כשמת ודאי ואין בו ספק. כיצד, ראוהו שנפל לגוב אריות ונמרים וכיוצא בהם, אין מעידין עליו, שמא לא היו רעבים ולא אכלוהו. אבל אם נפל לחפירת נחשים ועקרבים, מעידין עליו, מפני שעל ידי שדוחקן כשעומד עליהם מזיקין אותו". עכ"ל.

תנו רבנן נפל לתוך כבשן האש מעידין עליו, ליורה מלאה יין ושמן מעידין עליו, משום רבי אחא אמרו של שמן מעידין עליו מפני שהוא מבעיר, של יין אין מעידין עליו מפני שהוא מכבה, אמרו לו תחלתו מכבה וסופו מבעיר...

כתב המגיד משנה [הל' גירושין פ"ג הי"ז] בשם הרשב"א דמסתברא דבתוך כבשן האש היינו כשלא יכול לעלות ממנו כגון שהוא עמוק, הא לתוך מדורה אין מעידין עליו שמא יצא משם לשעה, או אף לתוך מדורה מעידין עליו כגון ששהה שם זמן כדי שישרף.

עוד כתב בשם הרשב"א על שהה בתוך יורה של מים, שלא נזכר אם מעידין עליו או לא, ומדברי רש"י [ד"ה וסופו מבעיר] משמע דמעידין עליו, וכן נראה בירושלמי דמים ויין חד דינא אית להו.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז ס"ל] "נפל לתוך כבשן האש או לתוך יורה רותחת מליאה יין או שמן או מים, או ששחטו בו שני סימנים או רובן, אפילו עמד וברח, מעידין עליו שמת, שודאי סופו למות. וכן כל כיוצא בו מדברים שאי אפשר שיחיה אלא ימות מיד בזמן קרוב, הרי אלו מעידין עליו". עכ"ל.

ובעובד כוכבים אם היה מתכוין אין עדותו עדות...

מבואר דגוי מסיח לפי תומו כשר, ואם מתכוין להעיד אין עדותו עדות.

וכתב הרא"ש בתשובה [כלל י"ח סימן ט'] דכל הנך עובדי דמייתי בסוגיין דגוי מסיח לפי תומו נאמן לא משמע שהיו מסיחין לפי תומן בב"ד אלא הסיחו לפי תומן שלא בב"ד, והשומעין את דבריהם באו לב"ד והעידו מה ששמעו מפי העכו"ם המסל"ת.

וכתב הטור [סימן י"ז] דאם הגוי אמר כן כדי להפחיד אדם אחר, וכגון שאמר עשה דבר פלוני ואם לאו אהרוג אותך כמו שהרגתי לפלוני אינו נאמן.

כתב הרמב"ם [הל' גירושין פ"ג הל' י"א – י"ב] "כבר אמרנו שהגוי שהסיח לפי תומו משיאין על פיו, כיצד היה הגוי מסיח לפי תומו ואמר אוי לפלוני שמת כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי, או שהיה מסיח ואומר כשהייתי בא בדרך ונפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום וכיוצא בדברים הללו שהם מראים שאין כוונתו להעיד הרי זה נאמן, וישראל ששמע מגוי המסיח לפי תומו מעיד ששמע ממנו ותנשא על פיו". עכ"ל. ולכאורה היה מקום ללמוד מדבריו דדוקא אם אומר סיפורים כאלו שנראה מתוך דבריו שאינו מתכוין להעיד הוא נאמן, אבל אם אומר סתם שפלוני מת אינו נאמן.

אולם הריב"ש בתשובה [סימן שע"ז] כתב שאין הכרח שיאמר את כל אלו הדברים שהזכיר הרמב"ם, שהוא לא כתבם אלא לרווחא דמילתא כדי שנכיר שהוא לא מתכוון להעיד אלא מסיח לפי תומו, אבל סגי שיאמר "איש פלוני מת", ועוד האריך הריב"ש בדינים אלו הובאו דבריו באורך בב"י.

אולם הר"ן בתשובה [סימן ג'] כתב שאם אומר איש פלוני מת ולא אומר דברים לפני או אחרי אין זה נחשב כמסיח לפי תומו, שהרי חזינן שהוא רוצה לומר לנו רק את דברים אלו שפלוני מת, ומוכח שיש לנו ענין שנדע מזה שפלוני מת וכה"ג לא הוי מסיח לפי תומו.

והר"ד דוד הכהן הכריע כדעת הר"ן, והאריך מאד להכריע שכן סוברים הפוסקים, אולם כתב הב"י שהר"י טיטאצק כתב לו בתשובה [סימן י"ח] שראיות הר"ן בתשובה ההיא חלושות מאד, דאפשר לומר מעשה שהיה כך היה, ובכל בתי דינים שהיו בסלוניקי" פשט המנהג להתיר אשה ע"פ גוי מסיח לפי תומו שאומר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת, ואף שלא הקדים לומר שום דבר אחר, ובלבד שלא יתכוון לא להתיר ולא להעיד, וכן הוא דעת הריב"ש בתשובה, וכתב הב"י שכן אמר לו מהר"י בירב שהוא מורה בפשיטות להתיר, וכתב הב"י שכן משמע בתשובת מיימוני [סדר נשים סימן ט'].

כתב הב"י בשם רבינו ירוחם שאם יש חשש שהגוי משקר כגון שהאשה אמרה לגוי שיסיח לפי תומו שבעלה מת אין סומכין עליו.

עוד כתב דאין גוי מסיח לפי תומו נאמן אלא במקום שעד ישראל כשר נאמן, אבל במלחמה שאין עד נאמן גם גוי מסיח לפי תומו אינו נאמן.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז ס"ג] "אשה שהלך בעלה למדינת הים, והעידו עליו שמת, אפילו עד אחד, אפילו העד עבד או שפחה או אשה או קרוב, מותרת. ואפילו עד מפי עד, או אשה מפי אשה, או עבד או שפחה או קרוב, כשרים לעדות זו. ופסולי עדות, אם פסולים מדרבנן, כשרים לעדות זו. אבל פסולי עדות דאורייתא, פסולים. ואם מסיחים לפי תומם, כשרים. וכן עובד כוכבים או ישראל מומר לעבודת כוכבים ולכל התורה כלה, אם הוא מסיח לפי תומו, נאמן".

עכ"ל והרמ"א כתב "לא בא עד בדרכים הנזכרים, רק יוצא קול הברה בעיר, שמת, אין משיאין את אשתו". עכ"ל.

עוד כתב השו"ע [סעיף י"ד] "כבר אמרנו שהעובד כוכבים שהסיח לפי תומו משיאין על פיו. כיצד, היה מסיח לפי תומו, ואמר אוי לפלוני שמת, כמה היה נאה וכמה טובה עשה עמי. או שהיה מסיח ואומר כשהייתי בא בדרך ונפל פלוני שהיה מהלך עמנו ומת, ותמהנו לדבר זה כיצד מת פתאום, וכיוצא בדברים אלו שהם מראים שאין כוונתו להעיד, ה"ז נאמן. וישראל ששמע מעו"ג המסיח לפי תומו, מעיד ששמע ממנו ותנשא אשתו על פיו. [וכן אם אמר: פלוני מת, במסיח לפי תומו, אף על פי שלא אמר דברים אחרים, מקרי שפיר מסיח לפי תומו. ויש מחמירים – הגהת הרמ"א]. בד"א, בשלא היה שם אמתלאה. אבל אם היה שם אמתלאה בשיחת העו"ג שמא נתכוין לדבר אחר כמו שאמר לאחד: עשה לי כך וכך שלא אהרוג אותך כדרך שהרגתי לפלוני, אין זה מסיח לפי תומו, שכוונתו להטיל אימה על זה. [וכן במקום שיש לחוש לשקרא, שלמדהו לומר כך, אין סומכין עליו – הגהת הרמ"א]. וכן אם שמע מערכאות של עובדי כוכבים שאמרו: הרגנו פלוני, אינם נאמנים, שהם מחזיקים ידי עצמם בזה להתפאר, וכן כל כיוצא בדברים אלו". עכ"ל. וכתב הרמ"א "וי"א דכל ערכאות של עובדי כוכבים אינם נאמנים, אפילו אומרים שנהרג בדין שלא על דם. וכל זה דוקא בערכאות, אבל שאר עובדי כוכבים משיחים לפי תומם ואומרים שנדון בערכאות של עובדי כוכבים, נאמנים". עכ"ל.

ודלמא לא אזלי אמר רב יהודה אמר שמואל דקאמרי הרינו באין מלספוד ומלקבור את איש פלוני. ודלמא קמצא בעלמא שכיב ליה, ואסיקו ליה על שמייה, דקאמרי כן וכן רבנן הוו התם, כן וכן ספדני הוו התם...

כתב הב"י שמדברי הטור נראה שמפרש שלא הצריכו לומר כן וכן רבנן וספדני הוו התם אלא באומרים הרי אנו באים מלספוד ולקבור את איש פלוני, אבל אם אמרו מת פלוני משיאין את אשתו אף על פי שלא אמרו דבר אחר.

אולם כתב הב"י שמדברי הרמב"ם [הל' גירושין פ"ג הל' ח – ט'] שכתב "כבר אמרנו שעד מפי עד כשר לעדות אשה, במה דברים אמורים ששמע מפי בן דעת שמת פלוני כגון עבד או שפחה, אבל אם שמע מפי שוטה או מפי קטן אינו מעיד, ואין סומכין על דבריהם. שמע מן התינוקות שהם אומרים עכשיו באנו מהספד פלוני, כך וכך ספדנים היו שם, ופלוני החכם ופלוני עלה אחר מטתו, כך וכך עשו במטתו, הרי זה מעיד מפיהם על פי הדברים האלו וכיוצא בהם, ומשיאין את אשתו". עכ"ל. משמע דדוקא אם אומרים כן נאמנים, אבל אם אמרו מת פלוני לבד לא נאמנים.

וכתב הב"י שכן מדוקדק לשון המשנה דגבי נשים נקט אומרות מת איש פלוני, וגבי תינוקות נקט הרי אנו הולכים לספוד, ואם נימא דגם תינוקות נאמנים לומר מת איש פלוני, היה למשנה לערב את שניהם ביחד [היינו את נשים וקטנים], ולכן כתב הב"י שגם בדברי הטור צריך לומר דאין מועיל בקטנים שאומרים מת איש פלוני.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז סי"ג] "זה שאמרנו שעד מפי עד כשר בעדות אשה, בד"א, ששמע מפי בן דעת שמת פלוני, כגון עבד או שפחה. אבל אם שמע מפי שוטה או קטן, אינו מעיד ואין סומכין על דבריהם. שמע מהתינוקות שאומרים עכשיו באנו מהספד פלוני, כך וכך ספדנים היו שם ופלוני החכם ופלוני עלו אחר מטתו, כך וכך עשו במטתו, הרי זה מעיד מפייהם על פי הדברים האלו וכיוצא בהם, ומשיאין את אשתו". וכתב הרמ"א "ודוקא לאלתר, כגון שאומרים עכשיו באנו מהספד פלוני כו' אבל אם אינו לאלתר, לא מהני עדותן כלל. ואפילו הגדילו אחר כך, אינן יכולין להעיד מה שראו בקטנותן". עכ"ל.

דף קכ"ב

אבא יודן איש ציידן אמר מעשה בישראל ועובד כוכבים שהלכו בדרך, ובא עובד כוכבים ואמר חבל על יהודי שהיה עמי בדרך, שמת בדרך וקברתיו, והשיאו אשתו...

כתב הרמב"ם [הל' גירושין פ"ג הכ"ה] "יצא ישראל וגוי מעמנו למקום אחר, ובא הגוי והשיח לפי תומו ואמר איש שיצא עמי מכאן מת, משיאין את אשתו ואף על פי שאין הגוי יודע אותו האיש, והוא שיאמר קברתיו". עכ"ל.

והטור [סימן י"ז סי"ז] כתב עליו דאינו יודע למה הצריך שיאמר הגוי קברתיו.

והרשב"א בתשובה [מיוחסות סימן קכ"ח] כתב על דברי הרי"ף [דף מ"ו ע"ב] והרמב"ם והרז"ה שהצריכו בעכו"ם מסיח לפי תומו ובעד אחד שיאמר קברתיו, שמקצת מן האחרונים אמרו שאין צריך שיאמר קברתיו, ואע"פ שאין דעתו מכריע כן, מכל מקום כך דעתו נוטה מפני שיש בזה כמה ראיות מהגמ' ומהירושלמי, ומכל מקום מי יקל ראשו בדבר ערוה כנגד אבות העולם, ולכן יש להחמיר בזה כדעת הרי"ף והרמב"ם והרז"ה.

וכיו"ב כתב הריב"ש [סימן שע"ז] גבי גוי שלא אמר קברתיו שיש לחוש לדעת הרי"ף והרמב"ם שאינו נאמן, וכתב "וכי הרי"ף והרמב"ם קטלי קני באגמא ניהו, הלא הם גאוני עולם ועמודי ההוראה ומי יתיר לשוק אשה שהיא ערוה לדעתם חלילה", וכיו"ב כתב הר"ן בתשובה [סימן ג'].

וכתב הב"י שנראה שהרמב"ם לא הצריך שיאמר קברתיו אלא בגוי מסיח לפי תומו ולא בעד אחד, אולם מדברי הרשב"א משמע דס"ל שאף בעד אחד צריך שיאמר קברתיו, אך כתב הב"י דאפשר שכוונת הרשב"א היא שכן היא דעת הרז"ה, אבל לדעת הרמב"ם עד אחד ישראל אינו צריך לומר קברתיו.

וכתב המ"מ שהרמב"ם סובר שבדוקא נזכר בגמ' שהגוי אמר וקברתיו, והרשב"א סובר שהוא לא דוקא אלא שכן היה מעשה.

וכתב המ"מ שנראה מהרשב"א שהוא סובר בדעת הרמב"ם שבכל גוי מסיח לפי תומו בעינן שיאמר וקברתיו, ולכן הקשה על הרמב"ם ממ"ש לעיל [דף קכ"א ע"ב] בגוי מאן איכא בי חסא מאן איכא בי חיואי שכיב חיואי ואסבה רב יוסף לדביתהו, דשם לא אמר וקברתיו, ואע"פ"כ השיא רב יוסף את אשתו ומזה הוכיח הרשב"א שאין צריך לומר וקברתיו.

אולם כתב המ"מ שנראה בדעת הרמב"ם שבכל גוי מסיח לפי תומו שמכיר את שם המת אין צריך שיאמר וקברתיו, והרמב"ם עצמו לא הזכיר בכל המקומות שצריך שיאמר וקברתיו, ורק כאן שאין הגוי מכיר את שם המת אלא רק אומר איש יהודי שהיה עמי צריך לומר וקברתיו, ואף אם תמצוי לומר שיש להשיב על חילוק זה, מכל מקום כן נראה בדעת הרמב"ם, וכ"כ הר"ן בתשובה [סימן ג'] בדעת הרמב"ם.

ובטעם הדבר ביאר הר"ן שיותר אדם בקי במי שהוא מכירו ממי שאינו מכירו, והילכך במכירו כל שאמר מת בלחוד סגי אע"ג דלא אמר וקברתיו, ולא חוששים שאומר בדדמי, אבל כשאין מכירו חיישינן דאמר בדדמי לפי שאין הדברים ברורים במי שאינו מכירו עד דאמר וקברתיו. וכתב הר"ן שדברי הרמב"ם נכונים בפשטן של שמועות, אע"פ שהאחרונים חלקו עליו.

גם הריב"ש [סימן שע"ח] פירש בדעת הרמב"ם כדברי המ"מ והר"ן.

והנמוקי יוסף כתב בשם הרשב"א והריטב"א שהם תמהו ע"ד הרמב"ם, והריטב"א פירש את דברי הרמב"ם דכל היכא דגוי מכריז ואמר מאן איכא בבי פלוני סגי בלא קברתיו, דכיון דמעיל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי אי לאו דקים ליה הכי דשכיב לא הוה אמר, אבל בגוי מסיח לפי תומו דעלמא חיישינן דילמא אמר בדדמי, וצריך שיאמר קברתיו, וכתב דטעמא דמסתבר הוא. וזה פירוש אחר בדעת הרמב"ם, דלא כפירוש המ"מ הר"ן והריב"ש.

וכתב הב"י בשם הריב"ש [סימן שע"ח] שאף לדעת המצריכים לומר קברתיו אין צריך לומר דוקא קברתיו, אלא כל שנתעסק בטלטול המת ממקום למקום כדרך המתים ולא היה נודד כנף ופוצה פה ומצפצף או שהוא לא נתעסק אלא מעיד שנתעסקו בו אחרים, בהא סגי דהשתא ליכא למיחש למידי דכיון שנתעסקו בו הכירוהו.

וכיוצא בזה כתב הר"ן בתשובה [סימן ג'] שאף לדעת הרי"ף אין צריך שיאמר וקברתיו ממש, ואם אומר נגעיני בו לאחר שמת או שיניתי ממקום למקום וכיוצא בזה מהני, ומכל מקום צריך לדקדק היטב שלא יהיה שום חשש שהוא אומר בדדמי בעדות זו.

אולם כתב הר"ן שיש מקומות שצריך שיאמר קברתיו ממש, וכגון אם אומר שמת במלחמה או ענין שהוא כמלחמה.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז ס"ז] "יצא עובד כוכבים וישראל מעמנו למקום אחר, ובא העובד כוכבים ואמר איש שיצא מכאן עמי מת, משיאין את אשתו אף על פי שאין העובד כוכבים יודע אותו האיש. וי"א שצריך שיאמר קברתיו".

וכתב הרמ"א "ודוקא בכה"ג שאינו מזכיר שם המת, ואינו מכירו. אבל אם מכירו, לא בעינן קברתיו, במסיח לפי תומו. וכן פשט המנהג. אפילו במקום די"א דבעינן קברתיו, לאו דווקא קברתיו, אלא כל שאומר דבר שמשמעותו שודאי מת, ולא אמר בדדמי, מהני".

עוד כתב השו"ע "וכן אם יצאו בני אדם כאחד ממקום למקום והם אסורים בקולר או נושאים גמלים וכיוצא בדברים אלו, והסיח העובד כוכבים לפי תומו ואמר שעשרה אנשים שיצאו ממקום פלוני למקום פלוני והם נושאים כך וכך, מתו כלם, משיאים נשותיהם. וי"א שצריך שיאמר וקברנום". עכ"ל.

מעדין לאור הנר ולאור הלבנה...

כתב השו"ע [סימן י"ז ס"ב] "כשמסתכלין בצורתו כדי להכירו כדי להעיד עליו, בודקין אותו ורואין אותו אפילו בלילה לאור הנר או לאור הלבנה". עכ"ל.

ומשיאין על פי בת קול. מעשה באחד שעמד על ראש ההר ואמר איש פלוני בן פלוני ממקום פלוני מת, הלכו ולא מצאו שם אדם, והשיאו את אשתו...

ומבואר בגמ' שצריך שיראו בבואה דבבואה שלו דאי לא הכי חוששים שמא שד הוא.

וכתבו התוס' [ד"ה דחזו] והרא"ש [סימן ח'] בשם הירושלמי שרק בשדה צריך לראות בבואה דבבואה שלו, אבל בעיר אין צריך לראות בבואה דבבואה שלו.

כתבו הטור ורבינו ירוחם בשם הגאון ובשם הרמ"ה דהאידנא אין בקיאין בבבואה דבבואה, והילכך לא עבדינן ביה עובדא. וכתב המגיד משנה [הל' גירושין פ"ג ה"ג] דאפשר שכן הוא דעת הרמב"ם ולכן לא הזכיר כלום מענין בבואה דבבואה.

והנמוקי יוסף [דף מ"ו ע"ב] כתב בשם רבו דכיון דלא חיישינן לצרה בשעת הסכנה, הוא הדין דלא חיישינן לשד כלל, ואע"ג דלא חזו ליה בבואה דבבואה.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז ס"י] "שמעו קול שאומר איש פלוני מת, והלכו ולא מצאו שם אדם, משיאין את אשתו. ואם שמעו קול זה בשדה או בחורבה, אין משיאין על פי אותו קול, דחיישינן שמא שד הוא, כיון שיצא הקול ממקום שהשדים מצויים שם". עכ"ל.

ושוב מעשה בצלמון באחד שאמר אני איש פלוני בן איש פלוני, נשכני נחש והרי אני מת, והלכו ולא הכירוהו, והלכו והשיאו את אשתו...

כתב השו"ע [סימן י"ז ס"ג] "ראו אחד עומד מרחוק ואמר שהוא פלוני בן פלוני, או פלוני ממקום פלוני, והרי נשכו נחש והרי הוא מת, והלכו ומצאוהו שנשתנה ולא הכירוהו, הרי אלו משיאין את אשתו". עכ"ל.

מעשה בבני לוי שהלכו לצוער עיר התמרים וחלה אחד מהם והניחוהו בפונדק, בחזרתם אמרו לפונדקית איה חבירינו אמרה להם מת וקברתיו והשיאו את אשתו... אמר רב כהנא פונדקית גויה היתה ומסיחה לפי תומה, זה מקלו וזה תרמילו וזה קבר שקברתיו, והא איה חבירינו קאמרי לה, כיון דחזיתניהו בכתה אמרו לה איה חבירינו אמרה להם מת וקברתיו...

כתבו הרי"ף [דף מ"ו ע"ב] והרא"ש [סימן י"ג] שמעינן מהא דהיכא דמתחיל הגוי ומסיח לפי תומו, אע"ג דהדרין ומגלינן ליה מילתא מיניה שפיר לא נפיק מתורת מסיח לפי תומו אלא נאמן ומשיאין על פיו, וכ"כ הרמב"ם [הל' גירושין פ"ג ה"ד].

וכתב הנמוקי יוסף בשם המפרשים דכמו שאם התחיל במסיח לפי תומו אע"פ ששאלוהו לבסוף והגיד ע"פ שאלתם נאמן, כך כל שאומר לו איה פלוני שהלך עמך או שהנחנו כאן, כל מה שיאמר מעתה לא הוי מסיח לפי תומו, וכן כתב המגיד משנה בשם הרשב"א. וביאר הב"י שאפילו אם אחרי זה הגוי אמר דברים שנראה מהם שהוא מסיח לפי תומו, כגון כמה היה נאה או גבור אינו נאמן, כיון ששאלוהו בתחילה.

כתב התרומת הדשן [ח"א סימן רל"ט] דהא דאמרין דכששואלין את הגוי והוא משיב לא חשיב מסיח לפי תומו, הוא דוקא כששאלו ישראל אבל אם שאלו גוי חשיב מסיח לפי תומו, אולם כתב הב"י שמדברי הר"ן בתשובה [סימן ג'] נראה שאף כשגוי שאלו וענה לא חשיב מסיח לפי תומו.

כתב השו"ע [סימן י"ז ס"ו] "עובד כוכבים שהסיח לפי תומו תחלה, אף על פי ששאלו אותו אח"כ ובדקוהו עד שיפרש כל המאורע, ה"ז נאמן ומשיאין על פיו". עכ"ל.

וכתב הרמ"א "אבל שאלו אותו תחלה איה חבירינו, ואמר להם שמת, אין זה מקרי מסיח לפי תומו. ודווקא ששאלו אותו העובד כוכבים עצמו, אבל שאלו עובד כוכבים אחר, או שחפשו בעיר אחר יהודי ויצא הקול בזה ובא עובד כוכבים ומסיח לפי תומו שמת, אף על פי שהיה אצל העובד כוכבים ששאלו, מיקרי מסיח לפי תומו. היו מדברים ביחד מן היהודי, ובא להם עובד כוכבים ואמר להם במה אתם מדברים, ואמרו לו מן היהודי אם הוא חי או מת, והגיד להם שהוא מת, לא מיקרי מסיח לפי תומו. היה ספק אם הסיח לפי תומו או לא, אין משיאין אשתו, דספיקא דאורייתא לחומרא. וכן בכל מקום דאיכא פלוגתא בדינין אלו אזלינן לחומרא. י"א הא דאמרין דאם שאלו את העובד כוכבים תחלה לא מיקרי מסיח לפי תומו, היינו דוקא אם שואלו ישראל. אבל אם שואלים עובדי כוכבים אותו ומגיד, מיקרי מסיח לפי תומו, ובלבד ששאלו אותו שלא בפני ישראל. ואם שאלו ישראל,

והעובד כוכבים הגיד שמת והגיד אומדנות המוכיחות, אף על פי שאינו מקרי מסיח לפי תומו ואסורה לינשא, מ"מ אם עברה ונשאת ע"פ חכם שהתירה לא תצא, אם יש ראיות ואומדנות שמת" עכ"ל.

דתניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה, דברי ר"ע, רבי טרפון אומר בודקין...

כתבו התוס' [ד"ה אין בודקין] שר"ח פסק הלכה כמ"ד אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה, וכן כתב הנמוקי יוסף שכ"כ הגאונים, וכן פסק הרא"ש [סימן י"ג] וכן פסק הרמב"ם [הל' גירושין פי"ג הכ"ח].

וכתב הר"ן בתשובה [סימן מ"ז] דמסתבר שעדי נשים המוכחשים בבדיקות כשרים, כשם שהם כשרים בדיני ממונות.

ועל פי זה כתב שאם עד אחד העיד שיבמה של זו שמו אברהם מת, ועד אחד העיד שיבמה של זו שמו שמואל מת, כיון שנראה מדברי כל הבקאים בבעלה של זו ומכירים אותו שלא היה לו אלא אח אחד מותרת.

כתב הרמב"ם [הל' גירושין פי"ג הט"ו] "כבר הודענו שהעד שאמר שמעתי שמת פלוני אפילו שמע מאשה ששמעה מעבד הרי זה כשר לעדות אשה ומשיאין על פיו, אבל אם אמר העד או האשה או העבד מת פלוני ואני ראיתי שמת שואלין אותו היאך ראית ובמה ידעת, אם העיד בדבר ברור נאמן, ואם העיד בדברים שרובן למיתה אין משיאין את

אשתו, שאין מעידין על האדם שמת אלא כשראוהו שמת ודאי ואין בו ספק". עכ"ל.

וכתב המ"מ "מה שאמר בכאן שאם אמר העד ראיתי שמת שואלין אותו כיצד, דבר ברור הוא שאע"פ שכשהוא אומר שמעתי שמת אין אנו יודעין האומר הראשון כיצד היה יודע שמת, ועל מה היה אומר כן, אין דנין אפשר משאי אפשר, דהכא כיון דאפשר ודאי שואלין אותו שיש לחוש שהוא אומר בדומה לו, והראיה מעד אחד במלחמה דחיישינן ליה כמו שיתבאר [שם הי"ט]. ונראה שרבינו הוציא זה ממה שאמרו בפרק בתרא דיבמות מעשה באדם אחד שבא להגיד עדות אשה לפני רבי טרפון אמר לו בני היאך אתה יודע בעדות אשה זו, דקדק עמו ב' וג' פעמים וכיון דבריו והשיא רבי טרפון את אשתו, ואמרו שם דתנאי נינהו דתניא אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה רבי טרפון ורבי עקיבא אומרים בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה, ואף על גב דקיי"ל כת"ק, ע"כ לא פליגי אלא בדרישה וחקירה, אבל לומר כיצד היה כ"ע מודו, דאי לא לימא ת"ק אין בודקין עדי נשים כלל, ועוד דאין להקל אלא במה שאמרו חכמים בפירוש, ואפשר שהם טועים גם כן בדברים שאמרו חכמים שאין דנין אותם כמת והם סבורים שמת כמו שיתבאר בסמוך" עכ"ל.

להלכה כתב השו"ע [סימן י"ז סכ"א] "אין בודקין עדי נשים בדרישה וחקירה, ואפילו אם הוכחשו בבדיקה, כשרים". וכתב הרמ"א "ואסור לדרוש ולחקור הרבה, אם לא במקום שיש לחוש לערמה אז צריך דרישה וחקירה".